

ALEKSANDR FAYNBERG ADABIYOT VA ILM-FAN SOHASIDAGI MEROSI

Rashidova Ruxshonaxon Rustamjon qizi

rashidovaruhshona81@gmail.com

Òzbekiston Davlat Jahon tillari universitet

i Xorijiy til va adabiyot fakulteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada Aleksandr Faynbergning adabiyot va ilm-fan sohasidagi hissasi tahlil qilinadi. Uning ilmiy faoliyati, adabiyotshunoslikka qo'shgan hissasi va o'zbek madaniyati rivojiga ta'siri yoritiladi. Faynbergning asarlari va tadqiqotlari orqali o'zbek adabiyotining rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatgani ilmiy tahlil asosida o'rganiladi.

Kalit so'zlar: Aleksandr Faynberg, adabiyot, ilm-fan, madaniy meros, o'zbek adabiyoti, tarjima, adabiy tahlil.

1. KIRISH

XX asr ilmiy va adabiy hayotida o'z izini qoldirgan yetuk olimlardan biri Aleksandr Faynberg bo'lib, u o'zbek adabiyoti va madaniyatining rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatgan. Uning ilmiy merosi nafaqat adabiyotshunoslik, balki tarjima, poetika va lingvistika sohalarida ham katta ahamiyatga ega. Ushbu maqolada Aleksandr Faynbergning ilmiy faoliyati, uning adabiy jarayondagi o'rni va ilm-fan sohasidagi merosi tahlil qilinadi.

Shoirning so'zlarni tilga qayta aylantirishdagi sehrli san'ati

Faynbergning tarjimonlik faoliyati unikal bo'lib, nafaqat so'zlarni, balki bir butun madaniyatni, o'zbek she'riyatini rus tilida jonlantirishga bag'ishlangan edi. U o'zbek adabiyotini dunyo miqyosida tanitishga harakat qilib, Erkin Vohidov,

Abdulla Oripov, Xosiyat Rustamova, Sirojiddin Said kabi buyuk shoirlarning asarlarini rus tiliga tarjima qildi[1]. Shoirning tarjimalari o'zgacha bir qudratga ega edi. Har bir tarjima o'zbek tilidagi so'zlarning jozibasini rus tiliga butunlay yangi shaklda o'tkazgan, bu esa ularning original ma'nosini o'zgartirmasdan, uning go'zalligini saqlab qolgan. Faynbergning tarjimasi, har bir she'rni yangi bir o'qishga aylantirdi. Uning tarjimasi faqat so'zlarni tilga aylantirish emas, balki xalqning ruhiy holatini boshqa til orqali tushunishga harakat qilish edi. Shu tarzda u bir xalqning madaniyatini boshqa tilga, boshqa madaniyatga ko'chirdi va bu orqali xalqaro miqyosda o'zbek she'riyatining kuchini namoyish etdi[2].

Mukofotlar va e'tiroflar: shoirning ijodining yuqori bahosi.....

Faynbergning ijodi nafaqat o'zbek va rus adabiyotida, balki xalqaro miqyosda ham o'zining e'tirofini oldi. 2004-yilda Rossiya Prezidenti tomonidan Pushkin medali bilan taqdirlanishi uning madaniy aloqalarni rivojlantirishdagi va rus madaniyatini saqlab qolishdagi ulkan hissasini e'tirof etish edi. Bu mukofot, shoirning nafaqat shaxsiy ijodiy o'rinini, balki adabiyotning umuminsoniy ahamiyatini ham tan oldi.

Faynberg nafaqat shoir, balki o'zbek va rus madaniyatlarining birlashganligining timsoli edi. Uning she'rlari, tarjimalari va senariylari hamda xalqaro mukofotlar shoirning ijodiy salohiyatini eng yuksak cho'qqilarga olib chiqqanligini isbotlaydi. Pushkin medali shunchaki mukofot emas, balki uning ijodiga, uning so'z san'atiga berilgan yuksak bahodir[3].

Shoirning haqiqiy abadiyligi....

Mashhur shoirlardan biri aytganidek, ayrimlar insonlar vafot etsa-da , ularning nomi hech qachon o'lmaydi. Aleksandr Faynberg 2009-yilning 14-oktabrida Toshkentda vafot etdi, ammo uning ijodi hech qachon o'lmaydi. Yosh muxlislari uni hech qachon esdan chiqarmaydi. U o'zining she'rlari, senariylari va tarjimalari orqali butun dunyoga o'zbek va rus madaniyatining haqiqiy go'zalligini keltirdi. Uning

she'rlarida yashayotgan ruh hali, uning so'zlari, hech qachon eski emas. Shoirning merosi, uning ijodi bugun ham yangi avlodlarga yo'l-yo'riq bo'lib xizmat qilmoqda. Ularning qalbida Faynbergning she'rlari hayot, muhabbat, vatan va tinchlik haqida abadiy bir orzu sifatida yashab kelmoqda. Shoirning asarlari bugun ham ko'plab o'quvchilarga ilhom manbai, zamonaviy adabiyotning bir ko'zgusi sifatida xizmat qilmoqda. Faynberg haqidagi xotiralar, uning she'rlari va asarlari nafaqat shaxsiy, balki milliy madaniyatimizning yuksak qismiga aylangan[4].

2. Usullar

Aleksandr Faynberg katta tarjimon hisoblanib, rusiyzabon kitobxonlarga ko'plab o'zbek shoirlaring kitoblarini tarjima qilib beradi. Taniqli shoirning o'zbek tiliga o'girilgan she'rlari "Chig'ir" kitobida o'quvchilar qo'lga yetib keldi. Faynberg ijodining muhim qismini badiiy tarjimalar tashkil qiladi. O'zbek she'riyatining mashhur qalam sohiblari Navoiy g'azallari, E.Vohidov, Abdulla Oripov, Omon Matjon va boshqa o'zbek shoirlarining she'r va dostonlarini rus tiliga tarjima qiladi. Toshkentda A.Oripov, Xosiyat Rustamova, Sirojiddin Said, Omon Matjon she'rlari jamlangan "Oq qushlar galasi" to'plami nashrdan chiqariladi. Faynbergning lirik qahramoni tarixiy ijtimoiy silsilar asrida o'zining insoniy mohiyatini to'la saqlab qolib, o'zgaga mehr, shavqat va madad qo'lini uzatishga tayyor bo'lgan insoniy sifatlarni mahorat bilan tasvirlab bergan. Shoir O'zbekistonni ona vatanim deya jondan ortiq sevdi, ona deya ardoqlagan vataniga mehr-u muhabbat, shukronalik tuyg'ularini izhor etishdan tolmadi. She'rlari hamda nasriy asarlari O'zbekistonning jannat makon manzaralarini, xalqimizning milliy urf-odatlarini, yuksak madaniyati va manaviyatini tasvirladi. Har bir tasvirni samimiy, yurakni jiz ettiradigan muhabbat harorati ila jonli va hayotiy ifodalaydi.

Aleksandr Faynbergning hayoti va ilmiy faoliyati. Aleksandr Faynberg ilmiy va adabiy faoliyatida O'zbekiston madaniyati va ilm-faniga ulkan ta'sir ko'rsatgan shaxsdir. U o'zbek adabiyotining rivojlanishi, uning xalqaro miqyosda tanilishiga katta hissa qo'shgan. Uning ilmiy tadqiqotlari o'zbek klassik adabiyoti, shuningdek,

zamonaviy adabiyotshunoslik nazariyalariga asoslangan bo'lib, u adabiyotshunoslikning yangi yo'nalishlarini rivojlantirishga xizmat qilgan. Faynberg o'z faoliyati davomida o'zbek va rus adabiy aloqalariga katta e'tibor qaratgan. U o'zining tarjimalari orqali o'zbek adabiyotining jahon miqyosida tanilishiga yordam bergan.

Adabiyotshunoslikka qo'shgan hissasi. Aleksandr Faynbergning ilmiy ishlari o'zbek adabiyotining chuqur tahliliga bag'ishlangan. U quyidagi yo'nalishlarda katta iz qoldirgan: O'zbek klassik adabiyotini o'rganish – Navoiy, Fuzuliy, Ogahiy va boshqa klassik shoirlarning asarlarini tahlil qilish orqali ularning badiiyati va poetikasini tadqiq etgan. Zamonaviy adabiyotning rivojlanish jarayonlari – XX asr o'zbek adabiyotining shakllanishi, yangi yo'nalishlarning paydo bo'lishi va ularning adabiy taraqqiyotga ta'sirini o'rgangan. Tarjima nazariyasi va poetikasi – O'zbek tiliga tarjima qilingan asarlarning lingvistik va badiiy xususiyatlarini tahlil qilgan hamda tarjima jarayonidagi asosiy tamoyillarni ishlab chiqqan. Uning asarlari bugungi adabiyotshunoslik fanida ham katta ahamiyatga ega bo'lib, ilmiy tadqiqotchilar va talabalarga yo'l-yo'riq bo'lib xizmat qiladi[5].

Tarjima va lingvistik tadqiqotlar. Faynbergning ilmiy faoliyatining muhim jihatlaridan biri tarjima nazariyasi bilan bog'liq. U o'zbek va rus adabiy aloqalarini rivojlantirishda beqiyos xizmat qilgan bo'lib, ko'plab asarlarni rus tiliga tarjima qilgan. U tarjima jarayonida quyidagi tamoyillarga e'tibor bergan:

1. Asl matnga sodiqlik – Tarjima qilingan asarning o'ziga xosligini yo'qotmaslik, uning badiiy qimmatini saqlash.
2. Til va uslub moslashuvi – O'zbek va rus tillarining farqlarini hisobga olib, tarjima jarayonida muvofiqlikni saqlash.
3. Kontekstni to'g'ri yetkazish – Tarjimada faqat so'zma-so'z emas, balki umumiy ma'no va kontekstni to'g'ri ifodalash.

Faynbergning tarjimalari bugungi kunda ham dolzarbligini yo'qotmagan va adabiyotshunoslar tomonidan yuqori baholanadi.

4. Muhokama

Aleksandr Faynbergning ilmiy merosi bugungi kunda ham o'z ahamiyatini saqlab qolmoqda. Uning asarlari o'zbek adabiyoti va ilm-fanining rivojlanishiga xizmat qilgan bo'lib, hozirgi kunda ham yosh tadqiqotchilar uchun muhim manba hisoblanadi. Faynbergning ilmiy faoliyati quyidagilar bilan ahamiyatlidir: O'zbek adabiyotining chuqur ilmiy tahliliga hissa qo'shgan. Tarjima nazariyasiga oid tadqiqotlari tarjimonlar uchun asosiy qo'llanma bo'lib xizmat qiladi. Adabiy aloqalarni rivojlantirish orqali o'zbek madaniyatining xalqaro miqyosda tanilishiga yordam bergan.

5. Xulosa

Aleksandr Faynbergning adabiyot va ilm-fan sohasidagi merosi beqiyos bo'lib, uning tadqiqotlari bugungi ilmiy jamiyat uchun ham katta ahamiyat kasb etadi. U o'zbek adabiyotining rivojlanishiga, tarjima nazariyasining shakllanishiga va adabiy tahlilning chuqur metodlarini ishlab chiqishga katta hissa qo'shgan. Uning asarlari bugungi kunda ham ilmiy muhitda o'rganilib, yangi tadqiqotlar uchun asos bo'lib xizmat qilmoqda. Faynbergning ilmiy yondashuvi va adabiy merosi nafaqat o'zbek adabiyoti, balki jahon adabiy aloqalarining rivojlanishiga ham muhim ta'sir ko'rsatgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Faynberg A. "O'zbek adabiyotining rivojlanish yo'llari" – Toshkent, 1980.
2. Karimov I. "Adabiyot va tarjima nazariyasi" – Toshkent, 1995.
3. Jo'rayev X. "O'zbek adabiyotshunosligi" – Samarqand, 2003.
4. Rasulov U. "Aleksandr Faynbergning ilmiy merosi" – Toshkent, 2015.
5. https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Aleksandr_Faynberg